

EN

***Saxifraga moschata* Wulfen subsp. *basaltica* Braun-Blanq.
Skalnica bazaltowa**

Rodzina: *Saxifragaceae* – skalnicowate

Status

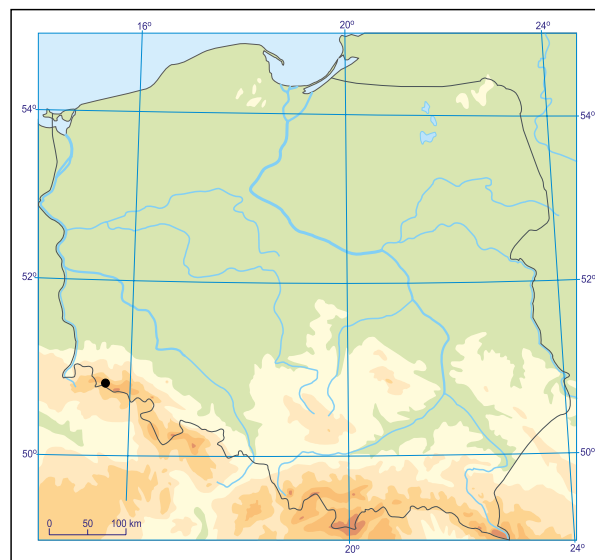
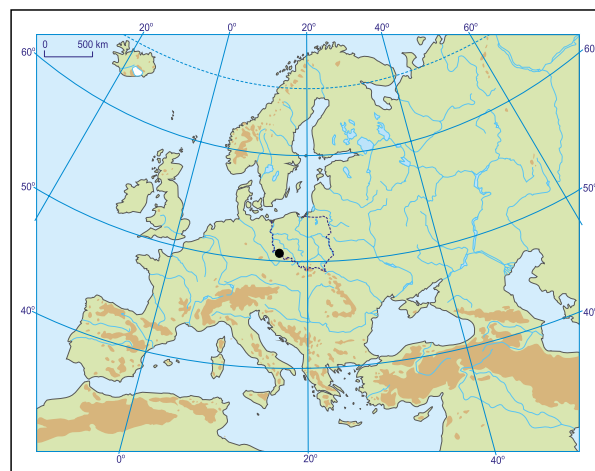
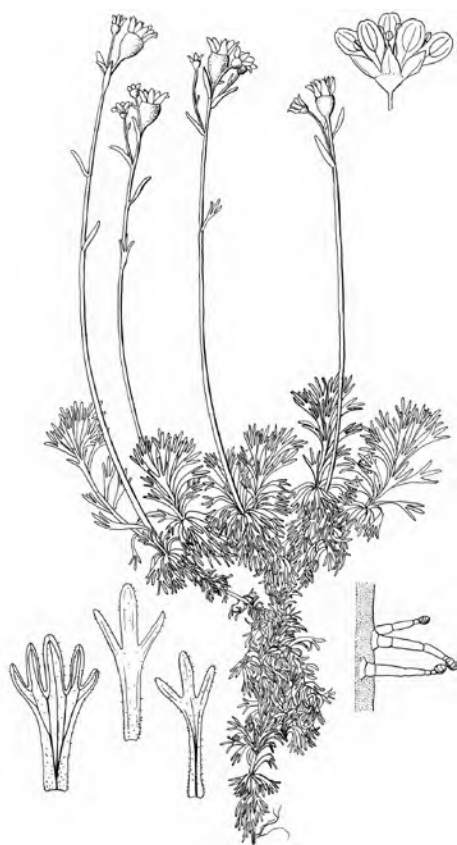
Takson w Polsce zagrożony wyginięciem.

Uwagi taksonomiczne

W Polsce występuje endemiczny podgatunek *Saxifraga moschata* Wulfen subsp. *basaltica* Braun-Blanq. Takson ten należy do bardzo zmiennego pod względem morfologicznym i kariologicznym krytycznego kompleksu *Saxifraga moschata-exarata* (Pawłowska 1955; Webb 1993b; Krahulec 2006). Status i pozycja systematyczna taksonu wymagają dalszych badań.

Rozmieszczenie geograficzne

Saxifraga moschata subsp. *basaltica* znana jest wyłącznie z *locus classicus* w polskiej części Karkonoszy w Sudetach Zachodnich. Rośnie tam w żłebach bazaltowych w zachodniej części Małego Śnieżnego Kotła na wysokości między 1240 a 1320 m n.p.m. Stanowisko to podawane jest w wielu florach z XIX w. (np. Fiek 1881).

Siedliska i fitocenozy

Skalnica bazaltowa rośnie w szczelinach silnie eksponowanych skał bazaltowych i na bazaltowo-granitowym rumoszu skalnym u wylotu żłebów, w towarzystwie szeregu reliktyw glacialnych, np. *Androsace obtusifolia*, *Saxifraga nivalis*, *S. oppositifolia*, *S. bryoides*, *Woodsia alpina*. Jest składnikiem wysokogórskiej murawy *Saxifraga oppositifoliae-Festucetum versicoloris* Vagnerová et Širová (Pender 2003b).

Morfologia i biologia

Saxifraga moschata subsp. *basaltica* jest byliną; tworzy luźne lub zwarte poduszcowate darnie złożone z licznych pędów płonnych i pędów kwiatowych do około 15(20) cm wysokich. Liście 3–5(7) łatkowe, łatki stanowią od 1/3 do 1/2 długości liścia (rzadko występują liście niepodzielone), podstawa liści klinowata. Pędy kwiatowe skąpo ulistnione, łodyżki zwykle gruczołowato owłosione, zakończone kwiatostanem (1)2–8(10) kwiatowym. Płatki korony zielonawożółtawe, podługowato eliptycz-

ne, około 1,5 razy dłuższe od działek kielicha. Kwitnie od czerwca do sierpnia. Rozwój z nasion jest utrudniony ze względu na ekstremalne warunki zajmowanych siedlisk.

Charakterystyka populacji

Populacja skalnicy bazaltowej składa się z około 150–300 osobników rozmieszczonych nieregularnie w bazaltowych żłebach i na piargu w Małym Śnieżnym Kotle (Pender 2003b; Żołnierz i in. 2004). Szczegółową inwentaryzację utrudnia silna ekspozycja zajmowanych siedlisk.

Zagrożenie i wskazania ochronne

Największe zagrożenie dla *Saxifraga moschata* subsp. *basaltica* stanowią obecnie niedające się przewidzieć przypadki losowe, a także zbiór przez kolekcjonerów. Należy bezwzględnie zakazać pozyskiwania tej rośliny dla celów pozanaukowych. Stanowisko w Małym Śnieżnym Kotle powinno być szczególnie chronione jako jedyne znane, a równocześnie klasyczne miejsce występowania skalnicy bazaltowej. Postulowane ostatnio przez Żołnierza i in. (2004) podwyższenie kategorii zagrożenia *S. moschata* subsp. *basaltica* o dwa stopnie (CR) zdaje się przedwczesne. Jednak ze względu na charakter populacji sudeckiej, ograniczone możliwości jej naturalnego odnawiania się, a także na niewielką zajmowaną powierzchnię, podniesiono kategorię zagrożenia taksonu z narażonego (Wójcicki 2001c) do zagrożonego wyginieciem.

Jan J. Wójcicki

Fot. 97. *Saxifraga moschata* subsp. *basaltica* w Małym Śnieżnym Kotle w Karkonoszach (2010)

Summary

Saxifraga moschata subsp. *basaltica* is a mountain subspecies, known only from its *locus classicus* in the Polish part of the Sudetes. Its status and systematic position require further detailed studies. The only locality is in the western part of the Mały Śnieżny Kocioł glacial cirque (1240–1320 m a.s.l.). About 150–300 individuals grow in crevices of exposed basaltic rocks and on basaltic-granite rubble, in the association *Saxifraga oppositifoliae-Festucetum versicoloris* with some glacial relic species (e.g. *Androsace obtusifolia*, *Saxifraga nivalis*, *S. oppositifolia*, *S. bryoides* and *Woodsia alpina*). Though *S. moschata* subsp. *basaltica* occurs in the strictly protected area, it is threatened by collecting.

Saxifraga rosacea Moench Skalnica zwodnicza

Synonim: *Saxifraga decipiens* Ehrh.

Rodzina: *Saxifragaceae* – skalnicowate

Status

W Polsce gatunek krytycznie zagrożony. W krajach ościennych: zagrożony w Niemczech i Czechach.

Uwagi taksonomiczne

Saxifraga rosacea wykazuje dużą zmienność w zakresie morfologii liści, a także charakteru zajmowanych siedlisk. W obrębie gatunku wyróżniano niższe jednostki: *S. rosacea* subs. *rosacea*, subsp. *sponhemica* (C. C. Gmelin) D. A. Webb i subsp. *hartii* (D. A. Webb) D. A. Webb. Polska populacja skalnicy zwodniczej należy do podgatunku subsp. *sponhemica* (Webb 1993b; Pender, Macicka-Pawlik 1996). Takson ten przez niektórych autorów uznawany jest za odrębny gatunek *Saxifraga sponhemica* C. C. Gmel.

Rozmieszczenie geograficzne

Saxifraga rosacea występuje na Islandii, Wyspach Owczych, w zachodniej Irlandii, południowej Walii i w środkowej Europie: od Ardenów i Wogezów przez południowe i środkowe Niemcy po Czechy, Polskę i północną Austrię. *S. rosacea* subsp. *sponhemica* ma znacznie mniejszy zasięg, ograniczony do Belgii, wschodniej części Francji i zachodniej części Niemiec, Czech i Moraw oraz południowo-zachodniej Polski (Hrouda, Šourková 1992; Webb 1993b).

Występowanie w Polsce

W Polsce *Saxifraga rosacea* znana jest obecnie z 1 stanowiska w Górach Stołowych na stokach Rogowej Kopy na wysokości około 720 m n.p.m. (Pender, Macicka-Pawlik 1996), w obszarze ochrony ścisłej Parku Narodowego Gór Stołowych. Została tam odkryta w XIX w. przez Neumanna (Limpricht 1943; Szweykowski 1952), a w 1841 r. była zbierana przez Wimmera (okazy w WSRL). Rosła także w Górach Bardzkich między Bardem a Wojciechowicami, skąd podana była w 1885 r. (Schube 1903) i potwierdzona w 1915 r. (Pax 1915).